



Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

28 noiembrie 2019*

„Trimitere preliminară – Procedură preliminară de urgență – Cooperare judiciară în materie penală – Directiva (UE) 2016/343 – Consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale – Articolul 6 – Sarcina probei – Menținerea unei persoane acuzate în arest preventiv”

În cauza C-653/19 PPU,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria), prin decizia din 4 septembrie 2019, primită de Curte la 4 septembrie 2019, în procedura penală împotriva

DK

cu participarea:

Spetsializirana prokuratura,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, domniile M. Safjan și L. Bay Larsen (raportor), doamna C. Toader și domnul N. Jääskinen, judecători,

avocat general: domnul G. Pitruzzella,

grefier: domnul M. Aleksejev, șef de unitate,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 7 noiembrie 2019,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru DK, de D. Gochev, de I. Angelov și de I. Yotov, avokati;
- pentru Comisia Europeană, de R. Troosters și de Y. Marinova, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 19 noiembrie 2019,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: bulgara.

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 65, p. 1), precum și a articolelor 6 și 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri penale inițiate împotriva lui DK în legătură cu menținerea sa în arest preventiv.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Considerentele (16) și (22) ale Directivei 2016/343 au următorul cuprins:
 - „(16) Presumția de nevinovăție ar fi încălcată în cazul în care declarații publice ale autorităților publice sau decizii judiciare, altele decât cele privind stabilirea vinovăției, se referă la o persoană suspectată sau acuzată ca fiind vinovată, atât timp cât vinovăția persoanei respective nu a fost dovedită conform legii. [...] acest fapt nu ar trebui să aducă atingere hotărârilor preliminare de natură procedurală, luate de autoritățile judiciare sau de alte autorități competente, care se întemeiază pe suspiciuni sau pe elemente de probă incriminatoare, cum ar fi deciziile de arest preventiv, cu condiția ca aceste hotărâri să nu se refere la persoana suspectată sau acuzată ca fiind vinovată. [...]
 - [...]
 - (22) Pentru stabilirea vinovăției persoanelor suspectate sau acuzate, sarcina probei revine organelor de urmărire penală, iar orice îndoială ar trebui interpretată în favoarea persoanei suspectate sau acuzate. Presumția de nevinovăție ar fi încălcată atunci când sarcina probei este inversată de la organele de urmărire penală la apărare, fără a se aduce însă atingere competențelor *ex officio* ale instanței de stabilire a faptelor, independenței autorităților judiciare atunci când evaluează vinovăția persoanei suspectate sau acuzate și utilizării prezumțiilor de fapt și de drept privind răspunderea penală a persoanei suspectate sau acuzate. [...]
- 4 Articolul 2 din această directivă, intitulat „Domeniu de aplicare”, prevede:

„Prezenta directivă se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale. Prezenta directivă se aplică în toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă.”
- 5 Articolul 3 din directiva menționată, intitulat „Presumția de nevinovăție”, are următorul cuprins:

„Statele membre se asigură că persoanele suspectate și acuzate beneficiază de prezumția de nevinovăție până la dovedirea vinovăției conform legii.”

- 6 Articolul 4 alineatul (1) din aceeași directivă, intitulat „Referirile publice la vinovăție”, prevede:

„Statele membre iau măsurile necesare pentru a garanta că, atâta vreme cât vinovăția unei persoane suspectate sau acuzate nu a fost dovedită conform legii, declarațiile publice făcute de autoritățile publice și deciziile judiciare, altele decât cele referitoare la vinovăție, nu se referă la persoana respectivă ca fiind vinovată. Prin aceasta nu se aduce atingere actelor de urmărire penală care au drept scop dovedirea vinovăției persoanei suspectate sau acuzate și nici deciziilor preliminare cu caracter procedural care sunt luate de autoritățile judiciare sau de alte autorități competente și care se bazează pe suspiciuni sau probe incriminatoare.”

- 7 Articolul 6 din Directiva 2016/343, intitulat „Sarcina probei”, are următorul cuprins:

„(1) Statele membre se asigură că sarcina probei în ceea ce privește stabilirea vinovăției persoanelor suspectate și acuzate revine organelor de urmărire penală. Prin aceasta nu se aduce atingere niciunei obligații a judecătorului sau a instanței competente de a căuta atât probe incriminatoare, cât și dezincriminatoare, și nici dreptului apărării de a prezenta probe în conformitate cu dreptul intern aplicabil.

(2) Statele membre se asigură că orice dubiu cu privire la vinovăție este în favoarea persoanei suspectate sau acuzate, inclusiv atunci când instanța evaluează posibilitatea achitării persoanei respective.”

Dreptul bulgar

- 8 Articolul 270 din Nakazatelno-protsesualen kodeks (Codul de procedură penală) prevede:

„(1) Problema înlocuirii măsurii coercitive poate fi ridicată oricând pe parcursul procesului. O nouă cerere referitoare la măsura coercitivă poate fi introdusă la instanța competentă în cazul în care s-au modificat împrejurările.

(2) Instanța se pronunță prin ordonanță în ședință publică.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 9 DK este acuzat de apartenența la un grup infracțional organizat și de comiterea unui omor calificat.
- 10 În cadrul procedurii penale inițiate împotriva sa pentru aceste capete de acuzare, DK a fost plasat în arest preventiv la 11 iunie 2016.
- 11 La 9 noiembrie 2017, persoana în cauză a fost trimisă în fața Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria), pentru a fi judecată.
- 12 Începând cu 5 februarie 2018, DK a introdus șapte cereri de repunere în libertate, toate fiind respinse, în primă instanță sau în apel, pentru motivul că argumentele pe care le prezentase nu erau suficient de convingătoare în raport cu cerințele impuse de dreptul național.
- 13 În ședința organizată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) la 4 septembrie 2019, DK a introdus o nouă cerere de repunere în libertate.
- 14 Instanța de trimitere arată că din legislația bulgară rezultă că, în urma trimiterii în fața unei instanțe judecătorești a unei persoane plasate în arest preventiv pentru a fi judecată, această instanță judecătorească trebuie să efectueze, în prealabil, un control al temeiniciei acestei detenții. În cazul în

care instanța judecătorească menționată consideră că detenția menționată este legală, aceasta continuă pe o perioadă nelimitată și nu este reexaminată din oficiu ulterior. Repunerea în libertate a persoanei deținute nu poate fi acordată decât dacă aceasta formulează o cerere în acest sens și demonstrează existența unor împrejurări noi care justifică eliberarea sa.

- 15 Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) apreciază că, în raport cu cerințele impuse de legislația bulgară, astfel cum este interpretată de jurisprudența națională, este improbabil ca DK să poată prezenta o astfel de probă și, astfel, să dovedească o modificare a împrejurărilor de natură să justifice repunerea sa în libertate.
- 16 Această instanță are totuși îndoieli cu privire la compatibilitatea legislației bulgare cu articolul 6 și cu considerentul (22) ale Directivei 2016/343, în măsura în care aceste dispoziții ar putea fi interpretate ca impunând suportarea de către organele de urmărire penală a sarcinii probei temeiniciei menținerii persoanei în cauză în arest preventiv și împiedicând admiterea unor prezumții în favoarea acestei temeiniciei dacă acestea nu sunt rezonabil proporționale cu scopul urmărit și nu iau în considerare dreptul la apărare.
- 17 Pe de altă parte, ar fi trebuit să se țină seama de drepturile garantate la articolele 6 și 47 din cartă. În ceea ce privește în special acest articol 6, care corespunde articolului 5 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, ar rezulta, printre altele, din hotărârea Curții EDO din 27 august 2019, Magnitskiy și alții împotriva Rusiei (CE:ECHR:2019:0827JUD003263109), că instituirea unei prezumții în favoarea legalității menținerii în detenție a unei persoane acuzate este contrară articolului 5 paragraful 3 din această convenție.
- 18 În aceste condiții, Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„O legislație națională care impune, în faza de judecată a procesului penal, existența unei modificări a împrejurărilor drept condiție pentru admiterea cererii apărării de revocare a detenției persoanei urmărite penal este conformă cu articolul 6 și cu considerentul (22) al Directivei 2016/343, precum și cu articolele 6 și 47 din [cartă]?”

Cu privire la procedura de urgență

- 19 Instanța de trimitere a solicitat ca prezenta trimitere preliminară să fie judecată potrivit procedurii preliminare de urgență prevăzute la articolul 107 din Regulamentul de procedură al Curții.
- 20 În susținerea cererii sale, această instanță arată că DK este plasat în arest preventiv din 11 iunie 2016 și că aprecierea formulată cu privire la cererea de repunere în libertate depinde de răspunsul la întrebarea dacă dreptul Uniunii se opune repartizării sarcinii probei astfel cum este prevăzută de legislația bulgară aplicabilă în materie.
- 21 În această privință, trebuie subliniat, în primul rând, că prezenta trimitere preliminară privește interpretarea Directivei 2016/343, care intră sub incidența titlului V din partea a treia din Tratatul FUE, referitor la spațiul de libertate, securitate și justiție. Această trimitere poate fi judecată, așadar, potrivit procedurii preliminare de urgență.
- 22 În al doilea rând, în ceea ce privește criteriul privind urgența, trebuie, potrivit jurisprudenței Curții, să se ia în considerare împrejurarea că persoana vizată în cauza principală este în prezent privată de libertate și că menținerea sa în detenție depinde de soluționarea litigiului principal (Hotărârea din 28 iulie 2016, JZ, C-294/16 PPU, EU:C:2016:610, punctul 29, și Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 35).

- 23 În speță, reiese din cererea de decizie preliminară și din răspunsul dat de instanța de trimitere la 13 septembrie 2019 la cererea de informații a Curții, precum și din elemente suplimentare transmise Curții de către această instanță la 25 și la 27 septembrie 2019, că DK este în prezent privat de libertate, că instanța de trimitere va trebui să se pronunțe asupra menținerii acestuia în detenție în temeiul deciziei Curții și că răspunsul acesteia din urmă la întrebarea adresată de instanța de trimitere ar putea avea o consecință imediată asupra soluționării cererii de repunere în libertate formulate de DK.
- 24 În aceste condiții, Camera întâi a Curții a decis, la 1 octombrie 2019, la propunerea judecătorului raportor, după ascultarea avocatului general, să admită cererea instanței de trimitere de judecare a prezentei trimeri preliminare potrivit procedurii preliminare de urgență.

Cu privire la întrebarea preliminară

- 25 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 din Directiva 2016/343, interpretat în lumina considerentului (22) al acesteia, precum și articolele 6 și 47 din cartă se opun unei legislații naționale care supune repunerea în libertate a unei persoane plasate în arest preventiv condiției stabilirii, de către această persoană, a existenței unor împrejurări noi care justifică această repunere în libertate.
- 26 Articolul 2 din Directiva 2016/343 prevede că aceasta se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale, în toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni până când hotărârea prin care se stabilește dacă persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă.
- 27 Prin urmare, această directivă se aplică într-o situație, precum cea în discuție în litigiul principal, în care o instanță națională trebuie să se pronunțe cu privire la legalitatea menținerii plasării în arest preventiv a unei persoane acuzate de săvârșirea unei infracțiuni (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 40).
- 28 Cu toate acestea, trebuie amintit că, având în vedere caracterul minim al armonizării urmărite de directiva menționată, aceasta nu poate fi interpretată în sensul că este un instrument complet și exhaustiv care ar avea ca obiect stabilirea ansamblului condițiilor de adoptare a unei decizii de plasare în arest preventiv (Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 47, și Ordonanța din 12 februarie 2019, RH, C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punctul 59).
- 29 Desigur, articolele 3 și 4 din aceeași directivă impun ca o decizie de menținere a unei persoane în arest preventiv, luată de o autoritate judiciară, să nu se refere la această persoană ca fiind vinovată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctele 43 și 44, precum și Ordonanța din 12 februarie 2019, RH, C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punctul 51).
- 30 În schimb, din jurisprudența Curții reiese că gradul de convingere pe care instanța care trebuie să adopte o asemenea decizie trebuie să îl dețină cu privire la autorul infracțiunii, modalitățile de examinare a diferitelor elemente de probă și întinderea motivării pe care această instanță este obligată să o furnizeze în răspunsul la argumentele prezentate în fața sa nu sunt reglementate de Directiva 2016/343 și intră exclusiv sub incidența dreptului național (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 48).
- 31 În ceea ce privește articolul 6 alineatul (1) din această directivă, el reglementează repartizarea „[sarcinii] probei în ceea ce privește stabilirea vinovăției persoanelor suspectate și acuzate”. Articolul 6 alineatul (2) din directiva menționată prevede că „orice dubiu cu privire la vinovăție este în favoarea persoanei suspectate sau acuzate”.

- 32 În această privință, rezultă din cuprinsul articolului 4 din Directiva 2016/343 că aceasta distinge deciziile judiciare referitoare la vinovăție, care intervin în mod necesar în urma procesului penal, de alte acte procedurale, precum actele de urmărire penală și deciziile preliminare cu caracter procedural.
- 33 Referirea la stabilirea „vinovăției” care figurează la articolul 6 alineatele (1) și (2) din Directiva 2016/343 trebuie, prin urmare, să fie înțeleasă ca implicând că această dispoziție are ca obiect reglementarea repartizării sarcinii probei numai în ceea ce privește adoptarea de decizii judiciare referitoare la vinovăție.
- 34 Această interpretare este confirmată, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 31 din concluziile sale, prin compararea considerentelor (16) și (22) ale Directivei 2016/343. Pe de o parte, acest considerent (16) privește păstrarea prezumției de nevinovăție de către actele reglementate la articolul 4 din această directivă, și anume declarațiile publice făcute de autoritățile publice și actele procedurale adoptate înainte ca vinovăția persoanei suspectate să fi fost dovedită conform legii. Acest considerent se referă în mod specific la regimul aplicabil deciziilor preliminare procedurale. Pe de altă parte, considerentul (22) menționat, care se referă la repartizarea sarcinii probei, reglementată de articolul 6 din directiva menționată, nu face referire la asemenea decizii, ci privește exclusiv procesul care permite stabilirea vinovăției persoanei suspectate.
- 35 Or, o decizie judiciară care are ca unic obiect eventuala menținere a unei persoane acuzate în arest preventiv urmărește exclusiv să răspundă la întrebarea dacă această persoană trebuie sau nu să fie repusă în libertate, având în vedere ansamblul împrejurărilor relevante, fără a determina dacă persoana respectivă este vinovată de infracțiunea care îi este imputată.
- 36 Reiese de altfel din jurisprudența amintită la punctul 29 din prezenta hotărâre că articolele 3 și 4 din Directiva 2016/343 se opun ca o asemenea decizie să se refere la persoana acuzată ca fiind vinovată.
- 37 Această decizie nu ar putea fi, așadar, calificată drept decizie judiciară referitoare la vinovăția persoanei acuzate, în sensul acestei directive.
- 38 Prin urmare, este necesar să se considere că articolul 6 din directiva menționată nu este aplicabil procedurii care conduce la adoptarea unei asemenea decizii, astfel încât repartizarea sarcinii probei în cadrul acestei proceduri intră exclusiv sub incidența dreptului național.
- 39 Această concluzie nu poate fi repusă în discuție de punctul 56 al Ordonanței din 12 februarie 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110). Astfel, deși, la acest punct 56, Curtea a menționat articolul 6 din Directiva 2016/343, reiese din cuprinsul punctului 57 al acestei ordonanțe că Curtea urmărea exclusiv să menționeze astfel contextul în care se înscrie articolul 4 al acestei directive, pentru a stabili că tipul de motivare impus de legislația națională în cauza în care s-a pronunțat această ordonanță nu poate echivala cu prezentarea persoanei suspectate sau acuzate ca fiind vinovată, în sensul acestui articol 4, fără a constata însă aplicabilitatea articolului 6 din directiva menționată într-o procedură care conduce la adoptarea unei decizii de plasare în arest preventiv.
- 40 În ceea ce privește, pe de altă parte, articolele 6 și 47 din cartă, trebuie amintit că, în temeiul articolului 51 alineatul (1) din cartă, dispozițiile acesteia se adresează statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii.
- 41 Întrucât repartizarea sarcinii probei în cadrul unei proceduri precum cea în discuție în litigiul principal nu este guvernată de dreptul Uniunii, dispozițiile cartei, printre care articolele 6 și 47 din aceasta, nu sunt, prin urmare, aplicabile normelor naționale care efectuează această repartizare (a se vedea prin analogie Hotărârea din 7 martie 2017, X și X, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, punctul 45 și jurisprudența citată).

- 42 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 6 din Directiva 2016/343, precum și articolele 6 și 47 din cartă nu sunt aplicabile unei legislații naționale care supune repunerea în libertate a unei persoane plasate în arest preventiv condiției stabilirii, de către această persoană, a existenței unor împrejurări noi care justifică această repunere în libertate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 43 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Articolul 6 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale, precum și articolele 6 și 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene nu sunt aplicabile unei legislații naționale care supune repunerea în libertate a unei persoane plasate în arest preventiv condiției stabilirii, de către această persoană, a existenței unor împrejurări noi care justifică această repunere în libertate.

Semnături